

UNITED FOR CLIMATE

**De kansen in
een eerlijke
klimaattransitie**

Oktober 2019

GREENPEACE

am
Arbeid & Milieu

écoconso
du conseil à l'action

Fietsersbond
voor fietsers, door fietsers

KOMAF MET ARMOEDE
www.decenniumdoelen.be

GOODPLANET.be

KLIMAATZAAK
L'AFFAIRE CLIMAT

BOND BETER LEEF
VOOR DE TOEKOMST
MILIEU

Les Amis de la Terre

FdSS
FÉDÉRATION des SERVICES SOCIAUX

GRACIQ
LES CYCLISTES QUOTIDIENS ASBL

MOC
MOUVEMENT OUVRIER CHRETIEN

iew

rwadé
L'énergie, un droit pour tous!

WORKERS FOR CLIMATE

natuurpunt

SAMENLEVINGSOPBOUW

ENTRAIDE & FRATERNITE
VIVRE ENSEMBLE

FGTB
Wallonne

KLIMAAT PODIUM
BRUGGE

BAPN
BELGIAN ANTI POVERTY NETWORK

LEF-FGE
www.lef-online.be

netwerk tegen armoede

OXFAM

www.oxfam.be

113beweging

beweging.net

climate express

11.11.11
VECHT MEE TEGEN ONRECHT

NETWERK BEWUST VERBRUIKEN

BOS+

VLAAMS ABVV

TEACHERS FOR CLIMATE

CNCD
11.11.11

Het overgrote deel van de bevolking is mee met de noodzaak om het klimaatprobleem aan te pakken. Dat bleek uit onderzoek, uit peilingen, en uit de miljoenen mensen die overal ter wereld en ook in België massaal op straat kwamen.

Maar niet iedereen is overtuigd dat de omslag naar een klimaatvriendelijke samenleving - in de huidige politieke en economische context - op een eerlijke manier zal gebeuren. Op een manier dat niemand uit de boot valt. Terwijl deze omslag net ongelooflijk veel kansen biedt om tegelijk de ongelijkheid in onze samenleving te bestrijden en de levenskwaliteit van (alle) burgers te verbeteren.

Een brede groep organisaties uit het middenveld ondersteunt met deze tekst de speerpunten voor die eerlijke klimaattransitie.

● De status quo is niet fair

“Hoewel klimaatbeleid negatieve verdelingseffecten kan hebben, kan het uitblijven van actie niet het antwoord zijn. Als geen actie wordt ondernomen, zou iedereen er slechter aan toe zijn en zouden huishoudens met een laag inkomen meer worden getroffen dan huishoudens met een hoog inkomen. Er is dus geen sprake van een afweging tussen klimaat en rechtvaardigheid. De vraag is hoe we een klimaatbeleid ontwerpen om eventuele negatieve verdelingseffecten tot een minimum te beperken.”

“The distributional effects of climate policies. - Denktank Bruegel”¹

Een recent [rapport](#) van de VN² over klimaat, armoede en mensenrechten is erg duidelijk: klimaatopwarming treft mensen in armoede het hardst en zal bovendien de ongelijkheid stevig doen toenemen. Ontwikkelingslanden zullen volgens het rapport maar liefst 75-80% van de kosten van schadelijke klimaatopwarming dragen. Het zijn de mensen in de sociaal meest kwetsbare positie die het hardst getroffen worden door de status quo, zowel in het Zuiden als in het Noorden.

Want ook bij ons zijn gezinnen in een kwetsbare positie vaak het minst in staat om zich te wapenen tegen de impact van bv. hittegolven of overstromingen, en wonen zij vaak op plaatsen met de meeste luchtvervuiling.

Onderzoek van denktank Bruegel³ leert bovendien dat klimaatmaatregelen in de praktijk ‘regressief’ kunnen zijn. Zo gaan premies of fiscale voordelen voor energiebesparing, zonnepanelen of elektrische auto’s vooral naar de hogere middenklasse of grote bedrijven. Hogere dieseltaksen of extra lasten op de energiefactuur raken dan weer vooral burgers uit de lagere middenklasse en gezinnen in een sociaal kwetsbare positie of kleine KMO’s. Dat is niet eigen aan het klimaatbeleid, maar sterk verbonden met het bredere sociaal-economische beleid (en ook terug te vinden in domeinen als onderwijs en sociale zekerheid). In ieder geval roepen zulke maatregelen begrijpelijke weerstand op tegen broodnodige klimaatinvesteringen en de zoektocht naar middelen hiervoor.

De kansen in een eerlijke klimaattransitie

Dit hoeft niet zo te zijn. Met de juiste prioriteiten en omkaderend beleid zijn klimaatmaatregelen net een hefboom om ongelijkheid tegen te gaan en de levenskwaliteit van burgers - en in het bijzonder gezinnen in een sociaal kwetsbare positie - sterk te verbeteren. Energiebesparing en een betere verdeling van de investeringen in hernieuwbare energie verlagen de stroomfactuur van gezinnen, beter openbaar vervoer komt ten goede van iedereen en zeker gezinnen in een sociaal kwetsbare positie.

Daarom ijveren wij actief voor een eerlijke klimaattransitie, die ongelijkheid doet afnemen en past in een eerlijker socio-economisch beleid dat breekt met het tijdperk van bezuinigingen sinds de crisis van 2008.

Onze boodschap aan de nieuwe regeringen is duidelijk: grijp deze kans en maak werk van een eerlijk en toekomstgericht klimaatbeleid, waarbij niemand uit de boot valt. Zorg dat de nodige investeringen op een eerlijke manier worden verdeeld, en in de eerste plaats gedragen door de sterkste schouders en de grootste vervuilers. Zorg ervoor dat de voordelen van klimaatbeleid in de eerste plaats terugvloeien naar burgers - gezinnen in een sociaal kwetsbare positie in het bijzonder - en kmo’s.

1 - <https://bruegel.org/2018/12/deep-focus-balancing-distributional-inequalities-of-climate-policies/>

2 - “Climate change and poverty.” Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights. Human Rights Council. United Nations. 25/6/2019. https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session41/Documents/A_HRC_41_39.docx

3 - <https://bruegel.org/2018/12/deep-focus-balancing-distributional-inequalities-of-climate-policies/>

● 5 speerpunten: winst voor klimaat en de mensen

Wij vragen om bij elke genomen en te nemen (of te herziene) klimaatmaatregel dezelfde vraag te stellen: 'Houdt deze maatregel een 'verarmingsrisico' in?'. Geen enkele maatregel mag leiden tot nieuwe of toenemende armoedesituaties. Wanneer dat risico bestaat, moet dat gecompenseerd worden met flankerend beleid. De kloof tussen bemiddelde gezinnen en gezinnen in een sociaal kwetsbare positie mag niet vergroten (Matteüseffect).

Van politici verwachten wij een verbindend klimaatdiscours, dat geen tweedracht zaait maar juist de voordelen voor ieder van ons in de verf zet. Ga voor maatregelen die de klimaatopwarming tegengaan, het leven van alle burgers kwalitatiever en gezonder maken en ook het bedrijfsleven en zijn werknemers voorbereiden op een klimaatneutrale toekomst.

1

Eerlijke bijdrage grote vervuilers en grote vermogens

2

Recht op energie en klimaatneutrale huisvesting

3

Energie-delen - Hernieuwbare energie voor iedereen

4

Beter openbaar vervoer, goede fietsinfrastructuur en klimaatvriendelijkere wagens

5

Gedragen, participatieve en eerlijke industriële transitie

• Eerlijke bijdrage grote vervuilers en grote vermogens

De klimaattransitie vergt grote investeringen. De perceptie leeft dat enerzijds de kat uit de boom wordt gekeken, en anderzijds de burger uiteindelijk zal betalen. Dit terwijl niets doen de maatschappij op termijn een pak meer zal kosten⁴ en er bovendien voldoende manieren zijn om de omslag eerlijk te laten verlopen.

Verdeel de investeringen in een klimaatvriendelijke samenleving eerlijk: de **sterkste schouders moeten de grootste inspanning dragen**. De afgelopen jaren steeg bijvoorbeeld vooral de energiefactuur van gezinnen en kmo's en ontsprongen grote vervuilers - de energie-intensieve bedrijven - veelal de dans. Meer nog, het gros van de inkomsten uit de Europese emissiehandel gaat niet naar innovatieve klimaatmaatregelen maar vloeit terug naar de grote vervuilers in dit land⁵. Dat moet fundamenteel anders.

Wij roepen op om samen met de sectoren, het middenveld en de milieubeweging een **roadmap** op te maken voor een klimaatneutrale industrie tegen ten laatste 2050:

- Met een oplossing voor bedrijven die aantoonbaar blootgesteld zijn aan een concurrentienadeel ten gevolge van de energiekost (rekening houdend met alle factoren die de energiekost beïnvloeden, zoals compensaties voor indirecte emissies en hernieuwbare energiesteun).
- Vrijstellingen beperken tot een minimum aantal sectoren en zo een ongelijk speelveld, versturende staatssteun en oversubsidiëring vermijden.
- Steunmaatregelen - zoals de vergoeding indirecte emissiekosten, supercap, vrijstelling accijnzen op fossiele brandstoffen (o.a. kerosine), en degressiviteit in de bijdragen voor groene stroom - hervormen, rationaliseren of afschaffen.
- Een steunmaatregel kan enkel onder bepaalde voorwaarden, zoals het behalen van de doelstellingen uit het transitieplan naar koolstofneutraliteit.

Wij pleiten ook voor een **solidaire tax-shift**:

- Dalende fiscale lasten voor werknemers en sociale uitkeringsgerechtigden en toenemende lasten voor grote vervuilers.
- Een proportioneel grotere bijdrage van de grote vermogens en een strenge aanpak van fiscale fraude.

Volgens Eurostat is ons land één van de slechtste Europese leerlingen inzake fiscale fraude⁶. Als die middelen onze economie niet langer verlaten, is er een groter overheidsbudget voor een eerlijk en ambitieus klimaatbeleid.

4 - <https://www.oecd.org/fr/environnement/climate-change-consequences-of-inaction.htm>

5 - <https://www.bondbeterleefmilieu.be/artikel/nee-minister-die-30-miljoen-euro-klimaatgeld-hoeft-niet-naar-grootverbruikers-te-gaan>

6 - <https://www.denktankminerva.be/analyse/2018/4/5/sociale-en-fiscale-fraude-een-beetje-perspectief>

● Recht op energie en klimaatneutrale huisvesting

Een effectief beleid beschermt fundamentele basisrechten als de toegang tot energiediensten.

Dat vraagt om **gerichte investeringen die de energievraag terugdringen** en speciale aandacht voor groepen in een kwetsbare positie die er niet in slagen hun energierekeningen te betalen. Het is een beleid dat afschakelingen vermijdt.

België kent een huisvestingscrisis: duizenden mensen worden geschonden in hun recht op (behoorlijke) huisvesting of wonen in vochtige, energieverspillende huizen. Zo worden ze niet alleen ziek, maar dragen ze ook ongewild bij tot de klimaatopwarming. De energie-efficiëntie van woningen verbeteren is essentieel om een antwoord te bieden op deze crisis. Het is belangrijk dat regeringen in dit opzicht ambitieuze verplichtingen opleggen en gedeeltelijke of volledige financiële steun verlenen aan burgers, ook aan huishoudens die zich zo'n renovaties niet kunnen veroorloven. Een studie van Eurofound toont aan dat België de investeringen die nodig zijn om de 10% meest bouwvallige woningen in minder dan 3 jaar tijd te renoveren, zou terugverdienen dankzij de vooruitgang op het vlak van de gezondheidszorg⁷. Renovaties zorgen bovendien voor duizenden goedbetaalde banen en verminderen de uitstoot van onze gebouwen aanzienlijk.

Op gebied van huurwoningen zijn de uitdagingen gelijkaardig. Renoveer sociale woningen om ze klimaatneutraal te maken en bouw nieuwe klimaatneutrale sociale woningen.

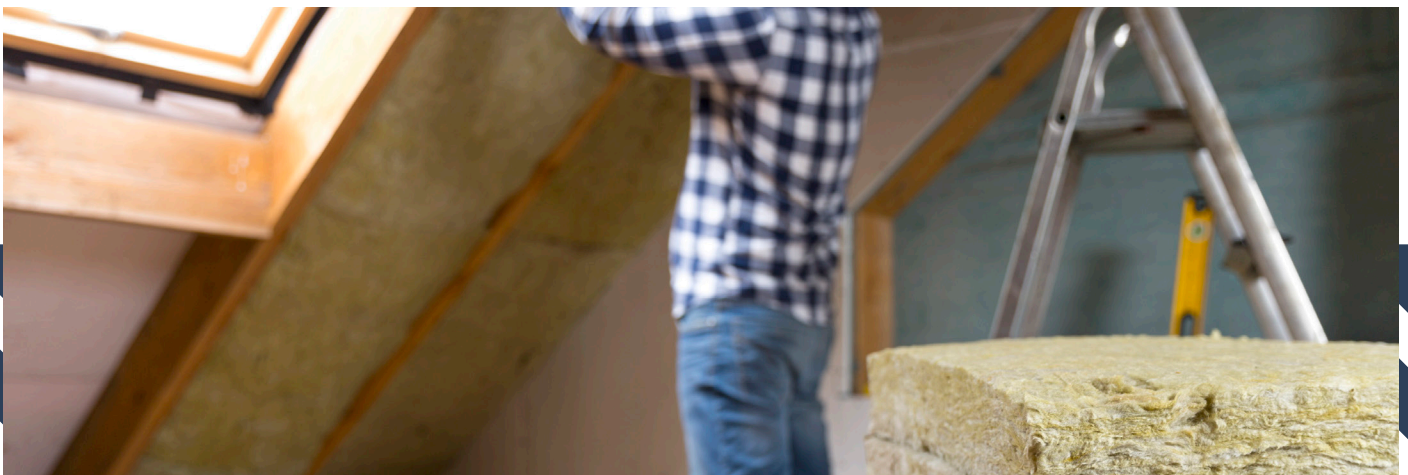
Particuliere huurwoningen vragen bijzondere aandacht. In het algemeen zijn die zeer oud en wonen er veel huishoudens met een laag inkomen. Verplichtingen op dit gebied mogen geen onredelijke verhoging van de huurprijs veroorzaken die huurders in een kwetsbare positie uit de markt duwt. Een vorm van huurregulering die verhuurders in staat stelt om gedane investeringen te valoriseren en er tegelijkertijd voor zorgt dat de huurprijzen redelijk blijven, moet worden overwogen.

Volgens recente cijfers van de SERV⁸ zou er alleen al in Vlaanderen tussen 1,4 miljard euro en 6 miljard euro extra per jaar voorzien moeten worden voor grondige energierenovaties bij groepen in een kwetsbare positie en tussen 100 miljoen en 500 miljoen extra per jaar voor de bouw van energiezuinige sociale woningen. Het gaat om overheidsuitgaven die bovendien een hefboomwerking hebben op de investeringen door de privé-sector. In Wallonië schat de gewestelijke renovatiestrategie⁹ de jaarlijkse overheidsinvesteringen die nodig zijn voor de renovatie van het woningenpark tegen 2030 op 233 tot 435 miljoen euro per jaar.

7 - https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1604en_0.pdf

8 - https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_Raad_20190624_energie rapport_alfa_omega_RAP.pdf

9 - Stratégie Wallonne de rénovation énergétique à long terme du bâtiment. Actée par le gouvernement Wallon le 20 avril 2017. <https://energie.wallonie.be/servlet/Repository/strategie-wallonne-a-long-terme-pour-la-renovation-energetique-des-batiment.pdf?ID=47301&saveFile=true>

● **Energie-delen - Hernieuwbare energie voor iedereen**

Wij roepen op om het energiesysteem democratisch vorm te geven, de netten in publieke handen te houden en eigenaarschap van de burger- en energie-gemeenschappen (coöperaties, gemeenten, wijken) te bevorderen. Dit is een belangrijke stap richting een eerlijke energietransitie naar een 100% hernieuwbare energiemix. Mensen hebben het recht om te beslissen over hoe en waar hun energie wordt geproduceerd en om deel te nemen aan gemeenschapsprojecten voor hernieuwbare energie. Regelgeving moet dit zo makkelijk mogelijk maken, en ervoor zorgen dat ook gezinnen in een sociaal kwetsbare positie hier mee van kunnen profiteren. Dat kan concreet gemaakt worden door de betrokkenheid van (lokale) overheden bij deze projecten, die de verkregen winsten kunnen gebruiken om een ambitieus beleid ter bestrijding van energiearmoede te financieren.

● Beter openbaar vervoer, goede fietsinfrastructuur en klimaatvriendelijkere wagens

Gezinnen in een sociaal kwetsbare positie hebben vaak geen auto, en zijn dus de eerste slachtoffers van een tanend openbaar vervoer en pover uitgerolde alternatieven voor de auto. Restrictieve maatregelen die leiden tot minder autoverkeer en een eerlijke afbouw van het systeem van de salariswagens zijn noodzakelijk om de klimaatdoelen te halen.

Maar die maatregelen moeten gepaard gaan met:

- de inzet van comfortabel en betaalbaar openbaar vervoer
- een hoogwaardig fietsnetwerk (aanleg en onderhoud van een continue, comfortabele, directe en veilige fietsinfrastructuur, snelheidsvermindering, ontwikkeling van beveiligde fietsenstallingen, enz.) en goede infrastructuur voor voetgangers
- de ontwikkeling van mobiliteit als dienst ('Mobility as a Service', MaaS)
- mobi-punten waar duurzame modi perfect op elkaar aansluiten.

Zo bieden we **burgers een volwaardig alternatief voor de auto**.

Alleen al voor De Lijn in Vlaanderen zijn er jaarlijks 0,5 tot 1 miljard € extra middelen nodig¹⁰. Ook bij de NMBS, de TEC en de MIVB zijn bijkomende investeringen en ambitieuze beleidsplannen nodig.

De fiets is de vervoerswijze die op middellange termijn en tegen relatief lage kosten het grootste potentieel heeft voor een modal shift, terwijl ze tegelijkertijd veel positieve externe effecten genereert. Naast investeringen in infrastructuur, moeten ook fietscursussen voor zowel kinderen als volwassenen deel uitmaken van het pakket. Ook goede infrastructuur voor voetgangers is belangrijk.

Om de klimaatdoelen en Europese en gezondheidsrichtlijnen inzake luchtkwaliteit te respecteren is een modal shift naar openbaar vervoer, fietsen en emissievrije deelwagens nodig in het komende decennium. Maar hierbij is het van groot belang de sociale dimensie te bewaken. Vandaag dwingt de versnipperde ruimtelijke ordening gezinnen om hun auto te behouden en dat betekent vaak een zware last op hun budget (vooral voor gezinnen met een laag inkomen die in plattelandgebieden wonen met gebrek aan openbaar vervoer). Dat geldt ook voor mensen met een slechte gezondheid of beperkte mobiliteit. Het is belangrijk om na te denken over ondersteuningsmechanismen en investeringen die hen in staat stellen om mobiel te blijven.

Wij bepleiten daarom een **andere voertuigfiscaliteit** die ons weg leidt van fossiel richting emissievrij, en die budgetneutraal is voor de lage inkomens. De netto opbrengsten dienen voor de massale investeringen die nodig zijn in alternatieven voor de auto, voor gerichte sociale subsidies voor de aankoop van elektrische deelwagens of fietsen en compensaties voor het inleveren van een nummerplaat. Die steunmaatregelen moeten ervoor zorgen dat iedereen mee kan met de omslag naar een nieuwe, klimaatvriendelijke mobiliteit.

We roepen bovendien op om te onderzoeken hoe ervoor gezorgd kan worden dat ook de **autofabrikanten een stevige bijdrage leveren** (zoals dit ook in Duitsland al gebeurde), gezien hun verantwoordelijkheid in het achterhouden van schone technologie en in de huidige problemen met luchtvervuiling.

10 - https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_Raad_20190624_energie rapport_alfa_omega_RAP.pdf p. 130
11 - <https://www.dw.com/en/german-cities-get-more-funding-for-air-quality-but-retro-fitting-plan-still-to-come/a-46565361>

● Gedragen, participatieve en eerlijke industriële transitie

“Er valt niet te ontsnappen aan het feit dat de klimaatopwarming een nieuwe industriële revolutie noodzakelijk maakt, maar we kunnen vermijden dat miljoenen werkmensen moeten betalen voor de fouten uit het verleden.”

Luc Triangle, secretaris-generaal IndustriAll (Europese koepel van industrie-vakbonden)¹²

De overgang naar een hernieuwbare en circulaire maatschappij kan niet slagen zonder een hernieuwbare en circulaire omvorming van de industrie en grootschalige energieproductie. Doel is de Belgische industrie en grootschalige energieproductie (verder) om te vormen zodat ze, op basis van 100% hernieuwbare energie en zo goed als 100% circulaire materiaalstromen, haar producten en diensten kan aanbieden. Dat vraagt technologische en sociale innovaties. En daarvoor is een sterk beleidskader met een langetermijnvisie nodig, dat doorbraken forceert en op de sociale gevolgen anticipeert, in permanent overleg met de werknemers. Zonder overheidsingrepen die de industrie aanzetten tot actie zal de transformatie laattijdig, chaotisch, inefficiënt en asociaal zijn. Maak steunmaatregelen of fiscale vrijstellingen voor bedrijven afhankelijk van strengere economische, ecologische en sociale criteria die bedrijven stimuleren de transitie te maken.

Om de transitie sociale draagkracht te geven, betrek je werknemers en vakbonden vanaf het beginstadium. Onderzoek & Ontwikkeling, opleidingen, eventuele andere werkorganisatie, duurzaam woonwerk, personen- en goederenvervoer en een verkleinde ongelijkheid in de belonings- en voordeelsystemen maken mee onderwerp uit van dit overleg. Bovendien moet de overheid voldoende budgetten voorzien om die interactie te begeleiden door waar nodig opleidingen, reconversiefondsen en een goede sociale begeleiding aan te bieden.

Deze tekst wordt gesteund door en kwam tot stand in samenwerking met de volgende organisaties:

11.11.11, 11 maart beweging Aardewerk, ACV-CSC, Arbeid & Milieu, Belgisch Netwerk Armoedebestrijding (BAPN), Beweging.net, Bond Beter Leefmilieu, Bos+, Climate Express, CNCD-11.11.11, Decenniumdoelen, Ecoconso, Entraide et Fraternité, Fédération des services sociaux, FGTB, Fietsersbond, Goodplanet Belgium, Greenpeace Belgium, le GRACQ, Inter-Environnement Wallonie, Klimaatpodium Brugge, Klimaatzaak, LEF-FGE, Les Amis de la Terre, Mouvement Ouvrier Chretien (MOC), Natuurpunt, Netwerk Bewust Verbruiken, Netwerk tegen Armoede, Oxfam-in-België, Réseau wallon de lutte contre la pauvreté (RWLP), Réseau wallon pour l'accès durable à l'énergie (RWADE), Rise for Climate, Samenlevingsopbouw, Teachers For Climate, Vlaams ABVV, Workers for Climate, WWF.

Verantwoordelijke Uitgever: Valerie Del Re, Greenpeace Belgium, Haachtsesteenweg 159, 1030 Brussels, België. - Tel. +32 2 274 02 00, info.be@greenpeace.org, www.greenpeace.be

